

Zomer in de winter

Wij mensen van deze tijd kunnen de zomer in de winter doen leven. In de maand december hebben wij daar nog geen behoefte aan; de herfst met kleur en late zonnedagen is nog niet zo lang voorbij; de lange avonden in behagelijk verwarmde kamers, de culturele en politieke gebeurtenissen, die onze aandacht opeisen, de reeks van feestdagen in deze maand, doen ons allen de zomer vergeten.

Maar als de dagen straks weer gaan lengen groeit in ons, alle winterse gezelligheid en culturele genoegens en plichten ten spijt, het verlangen naar voorjaar en zomer, naar zonnewarmte, naar kleur en levendigheid van de planten- en dierenwereld, naar reizen en trekken in vreemde streken. De ene mens kent dit verlangen sterk, de ander in mindere mate, maar niemand ontkomt aan dit gevoel, dat zo oud is als de mensheid zelf.

In vroeger dagen had de mens in die koude, langdurige wintermaanden, weinig om aan dit verlangen tegemoet te komen. Hij had alleen zijn eigen herinnering, zijn eigen fantasie, soms wat boekwerken, waarin werkelijkheid en dichtelijke fantasie niet altijd te onderscheiden waren, wat getekende of geschilderde afbeeldingen.

* *
*

Hoe anders is het met ons in deze jaren gesteld. Wetenschap en techniek, tezamen met de kunst maken het ons niet alleen mogelijk veel van wat wij 's winters genoten en beleefd hebben, vreugdevol te herkennen en terug te zien; de moderne mogelijkheden geven ons de kans de komende zomer rijker, meer omvattend te beleven; zij leren ons beter zien en luisteren, maken ons verdraagzamer en bescheidener, geven ons meer bewustheid ten aanzien van de wereld waarin wij leven en van onze eigen plaats daarin.

Op koude, donkere avonden, kan de film ons uren lang doen reizen door zonbeschienen, welig begroeide landen; plaatwerken bieden ons een eindeloze reeks van beelden van steden en streken uit onze eigen omgeving of verweg ergens op onze aardbol gelegen.

Films en foto's toveren ons, moderne mensen van nu, een wereld voor ogen, die verantwoord in kleur en compositie, een bron van vreugde kan zijn. Maar dat niet alleen, wij gaan, als wij een beetje met deze wereld van film en foto vertrouwd zijn, de wereld buiten ook anders zien. Het gewone straatje, het hoekje bij de rivier, het landweggetje tussen de velden, waar wij vroeger gedachteloos aan voorbijgingen omdat het zo doorgewoond was, worden als 't ware van hun banaliteit ontdaan; komen in hun eigen waarde tot leven. Wij gaan de schoonheid, het schilderachtige, het waardevolle van onze eigen omgeving zien; wij gaan opmerken hoe een bepaalde belichting wondermooie stemmingen te weeg kan brengen, vaak juist bij minder mooi weer als het stormt of regent of nevels boven het water of over de velden hangen.

Dit rustig bezien van al die mooie beelden in kleur of in stemmingsvol wit en zwart van heel de wereld, die ons overal in deze tijd ter beschikking staan, maken ons onze eigen omgeving meer de moeite waard, en bewuster, verruimen onze visie op de wereld waarin wij leven en wekken het verlangen meer te weten van de mensen, die in deze landen wonen.

Na de laatste oorlog is het aantal boeken dat hieraan gewijd is haast overstelpend en verheugend is, dat zij niet alleen volstaan met die feiten, die vreemde volken vreemd voor ons doen blijven, maar dat zij ons eerlijk en nuchter, zo onbevooroordeeld mogelijk, maar daarom niet zonder gevoel, inlichten over die mensengroepen, waar wij 's zomers in het opwindend tempo van het moderne verkeer,

doorheen racen of die verder weg wonen. Hun zeden en gewoonten, hun historische culturele en geestelijke ontwikkeling, hun politieke en economische ontwikkeling, alles in verband met de geografische en climatologische gesteldheid van de streek waar zij wonen. Het blijkt dan, dat hun ontwikkeling, gezien hun omstandigheden en mogelijkheden in verleden en heden even logisch is als onze ontwikkeling dat door onze omstandigheden en mogelijkheden heeft kunnen zijn. Dat hun eigenaardigheden meer vreemd zijn door de uiterlijke vorm en uitvoering dan door de innerlijke gesteldheid, die er aan ten grondslag ligt. Dan blijkt dat, wat wij andere volkeren als fouten en tekortkomingen aanrekenen bij ons vaak in een andere vorm, op een ander gebied voortkomen, maar niet altijd door ons als in de kern dezelfde fouten worden herkend.

Het doet ons beseffen dat er ook historie is, die niet bij de Batavieren, de Grieken of de Egyptenaren begint, maar die ergens anders op de wereld haar aanvangspunt heeft.

Maar tevens wordt het ons duidelijk dat heel het historisch gebeuren zo met elkaar verweven is, dat geen enkel volk zeggen kan, dat het de wereld zover gebracht heeft als zij nu is.

Dit reizen in de rust van de winter met het prachtige, uitgebreide materiaal van deze tijd, doet ons onze plaats in de rij van volkeren met bescheidenheid innemen, maar kan ook die mogelijkheden in ons eigen volk bewust doen worden, die een positieve, opbouwende bijdrage in de samenleving van de volkeren kan betekenen.

Maar wat voor ons de zomer tot echte zomer maakt is niet alleen die trek naar de verte, naar verre, vreemde landen; zomer betekent voor ons ook de uitbundigheid van de plantenwereld, vol kleur en rijk aan vormen. De totaliteit van de plantenwereld vormt voor velen van ons de achtergrond van het zomers beleven, maar het zijn er niet velen die de planten in hun aparte waarde kunnen zien en waarderen.

Ook op dit gebied hebben wetenschap, kunst en techniek een wereld van sprookjesachtige weelde geschapen, die wij in de vorm van films, boeken en plaatwerken in de rust van de winter kunnen genieten. Zij tonen ons de flora in al haar typische verschijningsvormen over de gehele wereld en films kunnen ons de groei-processen in een oogwenk helder en duidelijk te zien geven. Zij maken vreemde en bijzondere planten tot goede bekenden van ons en doen heel bekende, alledaagse planten, die wij het aankijken in de natuur niet waard vinden, tot iets bijzonders worden. Technische mogelijkheden en artistiek inzicht geven iedere plant, iedere boom of bloem zijn eigen waarde en schoonheid, al gaat het ook om wat gewone madeliefjes of om een schuchter geel bloemetje, dat zich moeizaam op een steenhoop van een fabrieksterrein in leven houdt.

Met deze wereld in de winter vertrouwd raken, betekent de werkelijke plantenwereld in de zomer beter, rijker, bewuster zien en ervan genieten.

Wie dan ook nog dit zien verdiepen en verrijken wil met het weten komt tot de ontdekking dat deze plantenwereld een intens levende wereld is. Iedere plant heeft net als de mensen het leven sinds onheugelijke tijden voortgedragen en net als de mensen zijn zij door allerlei invloeden gedreven op de plaats waar zij zich nu bevinden. Zij hebben zich aan allerlei omstandigheden moeten aanpassen, hebben juist als wij in moeilijke omstandigheden hun eigenschappen ten volle moeten benutten om in leven te kunnen blijven, te kunnen bloeien en vrucht te dragen en zij doen dat in het nachtduister van onderaardse spelonken en in de ijzige koude van onze hoogste bergen.

Er zijn planten met een prettig karakter en grote egoïsten, planten die zichzelf helpen, maar ook die steun nodig hebben van anderen en ook soorten die leven ten koste van anderen. Zij leven, net als de mensen in gemeenschappen, waar verschillende soorten samenleven; in sommige gemeenschappen leven planten werkelijk samen, in andere heerst door verstoring van het onderling evenwicht een sfeer van overheersing en onderdrukking.

Wat in de zomer een weelderige, kleurige omlijsting vormde voor ons eigen bestaan, kan in de winter door leren zien en leren kennen voor ons worden tot levensgemeenschappen met een volstrekt eigen waarde, die, naast ons, naar ontplooiing van hun mogelijkheden streven in een en dezelfde wereld.

* *
*

In nauw verband met deze planten-gemeenschappen staan de dieren, die over en weer functies in elkaars bestaan vervullen en al onderscheiden wij mensen nuttige en schadelijke dieren, aangename en onaangename soorten, voor het evenwicht in de natuur zijn zij allen nodig. Trouwens, wat zou voor ons de zomer zijn zonder de tintelende levendigheid van hun veelkleurige, veelvormige verschijningen?

Ook om deze medebewoners van onze planeet beter te leren zien en te leren

kennen, hen te waarderen los van ons zelf, heeft onze tijd mogelijkheden te over. Wetenschappelijk opgezette of meer romantisch verhalende films en fotoboeken tonen ons het leven van de dieren in hun natuurlijke omgeving; volgen hen tot op plaatsen waar wij anders nooit zouden kunnen doordringen; voegen, wat met eindeloos geduldig gadeslaan en opnemen gedurende weken en maandenlange arbeid verzameld is, samen tot een boeiend geheel van enkele uren; vertragen bewegingen tot een feest van elegance en sierlijkheid.

Oneindig veel blijkt er te zien en op te merken te zijn bij al die grote en kleine wezens om ons heen, waar wij ons zo hoog boven verheven voelen. Maar juist door al die moderne technische en wetenschappelijke mogelijkheden van deze tijd, worden wij ons bewust dat de grens tussen dier en mens zo moeilijk te onderscheiden is, evenals dat het geval is tussen plant en dier en tussen leven en niet leven. Vooral, waar het gaat om onze dagelijkse gedragingen, die wij meestal vergoelijken met te zeggen: Och, het is zo menselijk, dringt het niet tot ons door, dat deze gedragingen niets specifiek menselijks hebben. Als wij foto's zien van een beknelde mier, die rustig door zijn mede-mieren aan zijn vreselijk lot wordt overgelaten, omdat de mieren die officieel de taak hebben verongelukten bij te staan, elders bezig zijn, denken wij aan de overgeorganiseerde mensenwereld, zo fel en meedogenloos beschreven door een Gheorghiu.

Als wij lezen over een huwelijksdrama bij de kraaien, hun standsverschillen en daaruit voortvloeiende problemen, die bij andere dieren geen uitzondering zijn; hun uitingen van agressiviteit, het verloop daarvan, dan is daar voor ons mensen niets vreemd aan.

De dieren hebben net als de mensen verschillende karakters, verschillende aanleg en uitingen, al zijn die voor ons niet zo direct waarneembaar als de kenmerken die zij als soort gezamenlijk hebben. Wij komen daar zo weinig boven uit.

De enorme hoeveelheid foto's, die dieren tonen met al hun verschillende gezichts-uitdrukkingen, laten bij nadere bestudering zien hoeveel overeenkomst zij hebben met menselijke gelaatsuitdrukkingen, die wij zo prachtig vinden van de mens die droomt met open oog, dingen ziet, die anderen niet zien, vinden wij bij de dieren terug. Hoe meer wij al wat leeft, los van onszelf willen benaderen, destemmer zullen wij ons met dit, in de kern zo mysterieuze leven op aarde verbonden voelen, onszelf daarin herkennen en terugvinden.

Maar als consequentie daarvan rijst als vanzelf daaruit de vraag op: Wat maakt de mens dan tot meer dan een plant onder de planten, tot een dier onder de dieren? Wat is het dat hem tot een werkelijk mens maakt? Het stellen van deze vraag, na het tot begrip en inzicht willen komen van de wereld waarin hij leeft, met de middelen die hem in deze tijd ten dienste staan, is een van de dingen die zeker bij het mens-zijn behoren en het volledig beantwoorden van deze vraag zou de weg wijzen naar een wereld die werkelijk mensen waardig is.

Dit kan het resultaat zijn als wij de zomer, symbool van het leven, verrijken en verdiepen in de winter, symbool van inkeer en bezinning.

A. GROENMAN-DEINUM.

KALENDER
1957
PRIJS F 2,50

De kalender 1957 is verschenen!
De uitvoering onderging
een radicale verandering:
het schild verdween, het blok
met zijn waardevolle citaten
- bijeengezocht door
H. G. CANNEGIETER
is groter geworden en
heeft een aantrekkelijke
typografische verzorging gekregen.

BESTELLINGEN TE RICHTEN AAN HET CENTRAAL BUREAU HUMANISTISCH VERBOND,
OUDEGRACHT 152 TE UTRECHT - TELEFOON K 30-10163 - GIROREKENING 30 49 60

HET WOORD VAN DE WEEK

VERSCHIJNT
WEKELIJKS
16 DECEMBER 1956

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer

Mevrouw

Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Oudegracht 152, Utrecht

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie en redactie: Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 304960.
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 1.— p. kwart., losse numm. f 0,20, buitenland f 4.60 p.j.